

Hrabě Leopold III. Podstatzky a jeho hmotný odkaz na zámku v Telči



Count Leopold Felix Meinrad Karl Graf Podstatzky von Liechtenstein-Castelcorn and His Tangible Heritage at the Telč Chateau

Roman Dáňa

Abstrakt: Článek reflektuje odkaz posledních majitelů hrabat Podstatzkých-Lichtensteinů v mobiliáři státního zámku v Telči. Jednou z předních osobností rodu byl Leopold III. Podstatzky, z jehož majetku se dochovala řada předmětů, které doposud stály stranou zájmu badatelů. Dosavadní poznání archivních pramenů neumožňovalo vytvořit obraz o každodenním životě rodiny hraběte a pochopení předmětů, kterými se obklopovali. Bohužel se nedochovala jakákoli rodinná korespondence, deníkové záznamy či memoáry z tohoto období, které by výše zmíněné téma alespoň částečně osvětlily. Bylo tak nutné tyto informace abstrahovat studiem dochovaných artefaktů a podrobným archivním průzkumem. Text nabízí vhled do dvorní kariéry hraběte, zájmů jeho rodiny či jejich samotného pobytu na telčském zámku v 2. polovině 19. století. Výsledky předloženého výzkumu budou využity při prezentaci telčského zámku a jeho případné reinstalaci.

Klíčová slova: Podstatzky-Lichtenstein; Telč; dějiny moravské aristokracie; 19. století

Článek vznikl v rámci výzkumné činnosti Národního památkového ústavu jako výzkumné organizace Ministerstva kultury a byl financován z rozpočtu instituce.

Abstract: The article reflects the legacy of the last owners of the Podstatzky-Liechtenstein counts in the furnishings of the State Chateau Telč. *Count Leopold Felix Meinrad Karl Graf Podstatzky von Liechtenstein-Castelcorn* was one of the leading personalities of the family, from whose estate a number of objects have been preserved, which until now have been of no interest to researchers. The existing knowledge of archival sources did not allow to create a picture of the everyday life of the count's family and to understand the objects with which they surrounded themselves. Unfortunately, no family correspondence, diary entries or memoirs from this period that would shed at least some light on the above-mentioned topic have survived. It was thus necessary to abstract this information by studying surviving artefacts and by detailed archival research. The text offers an insight into the court career of the count, the interests of his family or their actual stay at the Telč Chateau in the second half of the 19th century. The results of the presented research will be used in the presentation of the Telč Chateau and its possible reinstallation.

Keywords: Podstatzky-Liechtenstein; Telč; history of Moravian aristocracy; 19th century

The article was written as part of the research activities of the National Heritage Institute as a research organization of the Ministry of Culture and was financed from the institution's budget.

Telčský zámek je dnes jedním z ikonických památkových objektů ve správě Národního památkového ústavu. Renesanční architektura neodmyslitelně spjatá s osobností Zachariáše z Hradce poutala pozornost badatelů i širší veřejnosti již v průběhu 19. století. Fenomén spojený s osobou Zachariáše z Hradce ovšem zcela zastínil fakt, zvláště pak v druhé polovině 20. století, že zámek s přílehlými budovami a parkem i nadále v době po Zachariášovi sloužil jako domov celé řadě generací šlechtických majitelů. Postupem času se pak ukázalo, že se povědomí o dalším využití telčského zámku v průběhu staletí zcela vytratilo. S jistotou lze říci, že nesmazatelný otisk, který zanechal rod pánů z Hradce v Telči, následné generace reflektovaly, akceptovaly, a dokonce podporovaly. Možná tak právě jim vděčíme za dochovaný odkaz, který stále připomíná zlatý věk telčského panství v době Zachariáše z Hradce. Výraznou osobností, která se zasadila



Obr. 1. Leopold Podstatzky-Lichtenstein, 90. léta 19. století, zdroj: mobiliární fond SZ Dačice, inv. č. D-11493/01, foto: správa SZ Dačice

o kultivaci telčského zámku a jeho okolí, restaurátorské práce či prezentaci dochovaných historických artefaktů, byl hrabě Leopold III. Podstatzky. Jeho osobě, podobě zámku tak, jak jej obýval se svou rodinou, a věcem, kterými se obklopovali, budou věnovány následující řádky.

Hrabě¹ se narodil 25. června 1840 na Telči jako v pořadí šesté, nejmladší dítě hraběte Leopolda II. Podstatzkého² a jeho manželky Amálie, rozené hraběnky Clary-Aldringen.³ Leopold II. byl filantrop a velký milovník umění, zvláště hudby a divadla. V roce 1847 byl jako vůbec poslední aristokrat jmenován c. k. hrabětem hudby ve Vídni. Po jeho smrti už tato funkce nebyla nikdy obsazena. Z této pozice měl hrabě dohled nad dvorní kapelou a v této otázkce se zodpovídal přímo panovníkovi.⁴ Jeho aktivity v oblasti hudby a divadla se ovšem neomezovaly pouze na Vídeň. Na telčském zámku velmi aktivně využíval zámecké divadlo, které je připomínáno již v samém závěru 18. století.⁵ Z výše zmíněného divadla se torzovitě dochovaly některé kulisy a část garderoby. Samotná konstrukce divadla se nezachovala, neboť bylo na přelomu 30. a 40. let 20. století definitivně demontováno.

O mládí Leopolda III. nemáme mnoho zpráv. Rodina trávila díky společenským vazbám na habsburský dvůr značný čas ve Vídni. Ve 40. letech 19. století působil na Telči

1 Leopold Felix Meinrad Franz Karl Podstatzky-Lichtenstein (25. 6. 1840, Telč – 17. 2. 1902, Opatija), in: PILNÁČEK, Josef, *Genealogie der Familie Podstatzky von Prusinowitz*, 2. Ausdr., Wien 1936.

2 Leopold Franz Podstatzky-Lichtenstein (3. 11. 1801, Brno – 12. 5. 1848, Vídeň), in: PILNÁČEK, J., *Genealogie der Familie Podstatzky*.

3 Amalia von Clary-Aldringen (18. 3. 1805, Vídeň – 24. 8. 1865, Telč), in: PILNÁČEK, J., *Genealogie der Familie Podstatzky*.

4 RITTER, Ludwig, *Die Kaiserliche Hof-Musikkapelle in Wien von 1543–1867*, Wien 1869, S. 8.

5 Aus Teltsch im Mähren, *Wiener Theater-Zeitung*, 11. März 1834, Nr. 50, S. 3.



Obr. 2. Živé obrazy. Druhý zleva hrabě Leopold III., v popředí arcivévoda Ludvík Viktor, 3. čtvrtina 19. století, zdroj: knižní fond SZ Telč, inv. č. 4212/113, foto: správa SZ Telč

vychovatel Valentin Covacig,⁶ botanik, mineralog a svého času snad také farář ve slovinské Volzaně (Volče).⁷ Právě on u mladého Leopolda III. podnítl vztah k přírodě, který se v pozdějším věku odrazil mimo jiné v jeho sbírkotvorné činnosti. Covaciga do svých služeb přijal již Leopold I. Podstatzky, fakticky první majitel telčského panství z rodu Podstatzkých-Lichtensteinů a otec Leopolda II. Patrně díky letité spolupráci při výchově a vzdělávání mladých aristokratů byla z majetku Covaciga v roce 1847 zakoupena kvalitní přírodovědná sbírka. Součástí koupě byly sbírkové skříně nerostů, vitrína mušlí a lastur, herbáře, literatura a více než sedmdesát map. Celková zaplacená částka se vyšplhala na 2 500 zl.⁸ Další osobností ve službách Podstatzkých byl v 50. letech 19. století Dr. Bruno Wohlmann, který byl také botanik.⁹ Ten nashromáždil cenný herbář, který obsahoval rostliny nejen z prostředí českomoravského pomezí, ale také z oblasti Dolního Rakouska a Vídně.¹⁰ Není tedy pochyb, že se Leopoldovi III. dostalo kvalitního vzdělání. Jako majorátní pán byl zproštěn základní vojenské služby, a tak se mohl plně soustředit na budování dvorské kariéry a správu velkostatku.

První manželkou Leopolda III. Podstatzkého byla hraběnka Františka, rozená Paarová.¹¹ Velkolepá svatba se konala ve vídeňském svatoštěpánském chrámu dne 3. června 1862. Zúčastnilo se jí mnoho příslušníků z řad vysoké šlechty spolu s arcivévodou Ludvíkem Viktorem, s nímž Leopold III. udržoval přátelský vztah již od dětství.¹² Novomanželé obdrželi od zaměstnanců zámku zdravice s blahopřáním ke sňatku. Speciálně pro tuto událost byly vytvořeny čtyři slavobrány, jimiž novomanželé projížděli Telčí až domů na zámek. K této události se dochovala vyobrazení jednotlivých bran, dnes se nacházející v depozitáři zámku. Z manželství se narodilo celkem pět dětí, z nichž hrabě Alois II. se

6 DUDÍK, Beda, *Chronik der Stadt Olmütz über die Jahre 1619 und 1620*, Brno 1851, s. 125.

7 *Scematismo dell'imperiale regio litorale Austriaco-Illirico*, Trieste 1831, p. 124.

8 Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZA Brno), fond G 263 Rodinný archiv Podstatzkých-Lichtenštejnů, kart. 55, inv. č. 475, smlouva s Valentinem Covacigem, 1847.

9 NEILREICH, August, *Geschichte der Botanik in Nieder-Oesterreich*, dostupné online: https://www.zobodat.at/pdf/VZBG_5_0023-0076.pdf [21. 08. 2019].

10 Státní zámek Telč (dále jen SZ Telč), herbáře, inv. č. T-04628; T-06013; T-06014; T-06015.

11 Franziska Podstatzky-Lichtenstein, roz. Paar (10. 5. 1842, Vídeň – 4. 2. 1881, Vídeň), in: PILNÁČEK, J., *Genealogie der Familie Podstatzky*.

12 *Fremden Blatt*, 4. Juni 1862, Nr. 153, S. 4.



Obr. 3. Franziska Podstatzky-Lichtenstein, rozená Paarová, s manželem Leopoldem, Vídeň, 70. léta 19. století, zdroj: mobiliární fond SZ Dačice, inv. č. D-16686/01, foto: správa SZ Dačice

po smrti svého otce stal dědicem rozsáhlého rodinného majetku. Františka zemřela ve Vídni navečer 4. února 1881 v nedožitých 39 letech. Jako příčina smrti byla uvedena spála.¹³ Rozloučení proběhlo ve svatoštěpánském kostele ve Vídni a po obřadu bylo tělo zemřelé hraběnky převezeno do rodinné hrobky ve Velkém Oujezdě. Po sedmi letech od smrti své první ženy, dne 18. března 1888, se ovdovělý Leopold III. oženil podruhé s o dvanáct let mladší hraběnkou Nicolasinou, rozenou Thun-Hohenstein.¹⁴ Toto manželství již zůstalo bezdětné. Pro oslavu sňatku Leopolda III. a Nicolasy Thun-Hohenstein v roce 1888 byl sepsán program, v němž se objevují autorská díla Františka Kmocha, který některé své skladby komponoval přímo pro konkrétní události na Telči. Příkladem může být „Pochod Podstatzkého-Lichtensteina“, „Nikolasina polka“ nebo „Upomínka na Telč“. Partitury k těmto dílům doposud nebyly nalezeny a jejich názvy známe pouze z programu vytvořeného pro tuto událost.¹⁵

Leopold III. zemřel 17. února 1902 v Abbazii (Opatija v dnešním Chorvatsku) na zápal plic. Rovněž jeho tělo bylo posléze uloženo do rodové hrobky ve Velkém Oujezdě. S hrabětem se přišli rozloučit nejen členové rodiny, ale také služebnictvo a zaměstnanci. Na jednom ze smutečních věnců se objevil nápis: „Drahému příteli z mládí, arcivévoda Ludvík Viktor“.¹⁶

Dvorní kariéra Leopolda III. Podstatzkého-Lichtensteina v rodinné tradici

Urozený původ ještě automaticky neznamenal, že byly brány do vídeňské dvorní společnosti otevřeny všem šlechticům. Bylo nutné, aby se mladý aristokrat zařídil tak, jak

¹³ *Die Presse*, 5. Februar 1881, Nr. 35, S. 9.

¹⁴ Marie Nicolazine von Thun-Hohenstein (18. 10. 1852, Choltice – 23. 6. 1938, Telč), in: PILNÁČEK, J., *Genealogie der Familie Podstatzky*.

¹⁵ MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatzkých-Lichtenštejnů, kart. 58, inv. č. 524, program společenské události na zámku v Telči.

¹⁶ Leopold Graf Podstatzky-Lichtenstein, *Das Vaterland*, 24. Februar 1902, Nr. 54, S. 2.



Obr. 4. Obraz zachycující Leopolda III. Podstatzkého a jeho druhou manželku Nicolasinu, rozenou Thun-Hohenstein, na zámku Veselíčko, 1895, zdroj: mobiliární fond SZ Telč, inv. č. T-03323a, foto: Viktor Mašát

to společnost vyžadovala. Prvním důležitým společenským milníkem bylo získání hodnosti c. k. komořího. K tomuto ranému období se pojí několik dochovaných artefaktů ve sbírkách telčského zámku. Post komořího byl jeden z nejdůležitějších čestných úřadů u habsburského dvora, který umožňoval vstup do tzv. „první společnosti“. U Leopolda III. Podstatzkého tomu předcházela vstup do suverénního řádu maltézských rytířů, kam byl přijat stejně jako jeho otec.¹⁷ Členem řádu se stal 5. června 1862.¹⁸ Již o rok později, na začátku roku 1863, byl jmenován c. k. komořím.¹⁹ Důkazem o získání tohoto úřadu byl symbolický klíč od privátního apartmá císaře Františka Josefa I. Klíč byl vyroben z mosazi

17 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatzkých-Lichtenštejnů, kart. 58, inv. č. 510, účet za kříž z roku 1847. Z majetku Leopolda II. se v zámeckých sbírkách dochoval dvourohý klobouk s knoflíkem zdobeným maltézským křížem (T-05259c). Dataci odpovídá 40. létům 19. století.

18 DE SALLES, Félix, *Annales de l'Ordre de Malte*, Wien 1889, S. 469.

19 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatzkých-Lichtenštejnů, kart. 58, inv. č. 507, dekret o jmenování Leopolda III. Podstatzkého c. k. komořím, 1863.

a pozlacen, ozdoben byl dracounovou třásní se symbolem habsburského dvouhlavého orla.²⁰ Nosil se při oficiálních příležitostech buď na fraku komořího, nebo jiném dvorním oděvu. Součástí tohoto komořského stejnozruje byl dvourohý klobouk,²¹ který se spolu s kordem²² po Leopoldovi III. dochoval ve sbírkách zámku a bude prezentován v rámci nově vzniklého Zámeckého muzea.

Hrabě Leopold III. Podstatzky ale nebyl jediným telčským pánem, jemuž se dostalo cti být držitelem klíče dvorního komořího. Již po hraběti Františku Antonínovi z Lichtensteina-Kastelkornu jsou dochovány dva vzácné klíče, jeden z doby vlády císaře Josefa I.,²³ který mu byl udělen až šest let po smrti panovníka, tedy v roce 1717, druhý z doby vlády císaře Karla VI. Tato situace vznikla díky náhlé smrti císaře Josefa I., který měl ještě za svého života jmenovat několik šlechticů do funkce c. k. komořího. Postupně *ex post* byla tato hodnost oněm aristokratům udělena a císař Karel VI. toto rozhodnutí potvrdil.²⁴ Dědeček Leopolda III., hrabě Leopold I. Podstatzky, byl jmenován komořím²⁵ roku 1791.²⁶ Leopold II. Podstatzky byl jmenován komořím²⁷ roku 1827, v době vlády císaře Františka I.²⁸ Mimo klíče se po Leopoldovi II. dochoval ještě dvourohý klobouk²⁹ vyššího dvorního úředníka a kord.³⁰ Tyto předměty byly rovněž vyjmuty z depozitářů zámku a návštěvníkovi jsou přístupné v rámci prohlídky Zámeckého muzea. Syn Leopolda III. Podstatzkého, Alois II., byl posledním majorátním pánem telčského sídla, který titul komořího³¹ obdržel v roce 1897.³²

Hodnost komořího a členství v řádu maltézských rytířů odstartovaly vzestup kariéry Leopolda III. Během ní obdržel v roce 1865 rytířský kříž toskánského Řádu sv. Josefa,³³ v roce 1870 komturský kříž meklenburského domácího Řádu vendické koruny³⁴ a za dobročinnou činnost obdržel Mariánský kříž řádu německých rytířů II. třídy.³⁵ Hrabě Leopold III. byl členem Moravského zemského sněmu. Roku 1881 byl jmenován dědičným členem panské sněmovny říšské rady.³⁶ Součástí stavovského dvorního stejnozruje byl kromě červeného zdobeného fraku také dvourohý klobouk a příruční zbraň, kord. Dvourohý klobouk černé barvy je v každém rohu dekorován kokardou se symbolem českého lva.³⁷ Slavnostní kord je bohatě zdobený, stejně jako záštita a portepé.³⁸ Konzervativní přístup, se kterým bylo přistupováno v průběhu 19. století k výrobě těchto dvorních oděvů, znemožňuje v tomto případě přesnou dataci. Je pravděpodobné, že stavovský klobouk s kordem mohly patřit ještě Leopoldovi II. Pro moravské stavy existoval kord podobný, na kterém však byla vyobrazena moravská orlice.³⁹

20 SZ Telč, inv. č. T-04835.

21 SZ Telč, inv. č. T-05260.

22 SZ Telč, inv. č. T-05276.

23 SZ Telč, inv. č. T-06589; T-06590.

24 *Kämmerer-Almanach*, Wien 1903, S. 139.

25 *Hof- und Staats-Schematismus des österreichischen Kaiserthums*, Wien 1812, S. 219.

26 SZ Telč, inv. č. T-06600.

27 SZ Telč, inv. č. T-04832a.

28 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 55, inv. č. 442, dekret o jmenování Leopolda II. Podstatského c. k. komořím, 1827.

29 SZ Telč, inv. č. T-05262c.

30 SZ Telč, inv. č. T-05269a.

31 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 60, inv. č. 542, dekret o jmenování Aloise II. Podstatzkého c. k. komořím, 1897.

32 SZ Telč, dracoun, inv. č. T-04832b.

33 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 58, inv. č. 511, udělení toskánského Řádu sv. Josefa, 1865.

34 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 58, inv. č. 512, udělení meklenburského Řádu vendické koruny, 1870.

35 SZ Telč, inv. č. T-04823a.

36 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 58, inv. č. 508, jmenování dědičným členem panské sněmovny říšské rady, 1881.

37 SZ Telč, inv. č. T-05258c.

38 SZ Telč, inv. č. T-05274ab.

39 SZ Telč, inv. č. T-05275ab.



Obr. 5. Portrétní fotografie Leopolda III. Podstatzkého v uniformě maltézských rytířů, 4. čtvrtina 19. století, zdroj: mobiliární fond SZ Telč, inv. č. T-03004a, foto: Viktor Mašát

Dne 9. srpna 1888 byl hrabě Leopold III. jmenován mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem johanitského řádu ve Vídni.⁴⁰ V této pozici je připomínán ještě v roce 1897 ročenkou ministerstva zahraničí Rakousko-Uherska.⁴¹ Za službu řádu se mu dostalo v roce 1889 pocty v podobě udělení Velkokříže řádu maltézských rytířů a byl jmenován čestným bailim česko-rakouského velkopřevorství.⁴² Takto vysoká pozice v řádu byla velmi prestižní. Pro přijetí do ní bylo nutné prokázat svůj původ šestnácti šlechtickými předky, římskokatolické vyznání, neposkvrněný charakter, vysoké společenské postavení a obětavost.⁴³ Z dochovaného množství artefaktů lze usoudit, že sám Leopold III. věnoval svému působení v maltézském řádu značnou pozornost. V zámeckém depozitáři se zachovala takřka kompletní uniforma maltézského rytíře, jejíž součástí je červený kabátec,⁴⁴ dvě epolety s maltézskými kříži,⁴⁵ příruční zbraň⁴⁶

40 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 58, inv. č. 523, tisk složení diplomatického sboru rakousko-uherského, 1889.

41 *Jahrbuch des k. u. k. auswärtigen Dienstes*, Wien 1897, S. 398.

42 MZA Brno, G 263, kart. 58, inv. č. 513, udělení velkokříže MR a titul čestného baili, 1889. (Termín „baili“ či „bailli“ pochází z Francie 12. století, kde označoval zástupce krále pro specifické úkony.)

43 KOLÁČNÝ, Ivan, *Řády a vyznamenání Habsburské monarchie*, Praha 2006, s. 19.

44 SZ Telč, inv. č. T-05285.

45 SZ Telč, inv. č. T-05252 a001; T-05252 a002.

46 SZ Telč, inv. č. T-05277a.



Obr. 6. Mramorový sál se zbrojí, 1897, zdroj: knižní fond SZ Telč, inv. č. 4197/01, foto: správa SZ Telč

se zívěsníkem a dva klobouky.⁴⁷ V uniformě maltézského rytíře je hrabě zachycen na portrétní fotografii někdy kolem roku 1890.⁴⁸

V roce 1891 obdržel Leopold III. od papeže Lva XIII. velkokříž papežského Řádu sv. Řehoře.⁴⁹ Dekorace se dochovala ve dvou exemplářích v hodnosti velkokříže, z čehož jeden je z majetku Leopolda III. Podstatského⁵⁰ a druhý z majetku jeho strýce Adolfa Podstatského.⁵¹ Motto řádu, které zní *Pro Deo et Principe* (doslovně: *Pro Boha a pro panovníka*), nejlépe vystihuje zásluhy, za které Leopold III. obdržel tento apoštolský řád. Jako jediný člen rodiny byl v roce 1894⁵² jmenován tajným radou rakouského císaře, s čímž souvisela další dekorace podobná klíči komořího, která však měla rozdílný dracounový střepec, a další klíč se k ní již vyrábět nenechal.⁵³ Symbolickým ukončením dvorní kariéry hraběte Leopolda III. Podstatského bylo udělení rakouského Řádu železné koruny I. třídy v roce 1898.⁵⁴ Bezesporu tím nejdůležitějším řádovým kusem dochovaným ve sbírkách zámku je velkokříž Řádu maltézských rytířů na černé náprsní šerpě.⁵⁵ Součástí řádových dekorací rytířů byl také náhrdelní kříž.⁵⁶ Faleristickou sbírku a popis dvorní kariéry Leopolda III. uzavírá řetízek s miniaturami takřka všech výše jmenovaných řádových dekorací.⁵⁷ Ty budou jako faleristický komplet prezentovány v Zámeckém muzeu, spolu se zmíněnou uniformou maltézského rytíře.

K pochopení některých souvislostí odkazu Leopolda III. na Telči je vhodné ještě přiblížit příběh Leopolda I., který se aktivně účastnil bojů během koaličních válek. Roku 1800 se přihlásil do legie jako dobrovolník v hodnosti nadporučíka.⁵⁸ Na vlastní náklady zřídil brněnské setnině vojenskou kapelu,⁵⁹ na což upomíná armádní buben ze sbírek telčského zámku.⁶⁰ Téhož roku byl za zásluhy v armádě vyznamenán toskánským Řádem sv. Štěpána.⁶¹ Hrabě se s tímto řádem nechal dvakrát vypodobnit. Na prvním portrétu je zachycen v civilním černém kabátci⁶² a na druhém portrétu ve vojenské uniformě příslušníka legie arcivévody Karla.⁶³ Oba portréty jsou dnes prezentovány v rodinném salonu na trase věnované soukromým pokojům hrabat Podstatských. Zde je hrabě oděn ve vojenském hnědém kabátci s červeným límcem a manžetami, který je dekorován Řádem sv. Štěpána. Oděv je doplněn modrými kalhotami a pokrývkou hlavy, která na kokardě nese iniciálu císaře Františka I. Obraz vznikl patrně po roce 1809, neboť je zde zachycen již jako starší prošedivělý muž. Navíc mohl být portrét spjat s významným vojenským vítězstvím v bitvě u Aspernu. Hrabě je na portrétu oděný ve starším typu uniformy, který však odpovídá jeho nasazení v legii arcivévody Karla po roce 1800.

Leopold I. byl dále jmenován 18. listopadu 1805 dobrovolným majorem vídeňského měšťanského pluku.⁶⁴ V této pozici se spolu se zástupci města Vídně účastnil audience

47 SZ Telč, inv. č. T-05259b; T-05262b.

48 SZ Telč, inv. č. T-03004.

49 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 58, inv. č. 514, udělení papežského Řádu sv. Řehoře, 1891.

50 SZ Telč, inv. č. T-04821a; T-04824a.

51 SZ Telč, inv. č. T-04830a, b.

52 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 58, inv. č. 509, jmenování tajným radou, 1894.

53 SZ Telč, inv. č. T-04829.

54 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 58, inv. č. 515, udělení Řádu železné koruny I. třídy, 1898.

55 SZ Telč, inv. č. T-04820a.

56 SZ Telč, inv. č. T-04822a.

57 SZ Telč, inv. č. T-04839.

58 TIRAY, Jan, *Vlastivěda moravská. II, Místopis Moravy. Díl IV. místopisu, Jihlavský kraj. Č 64, Telecký okres, DVORSKÝ, František* (ed.), Brno 1913, s. 117–118.

59 TIRAY, J., *Vlastivěda moravská*, s. 117–118.

60 SZ Telč, inv. č. T-01353.

61 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 55, inv. č. 441, revers při získání toskánského vojenského Svatoštěpánského řádu.

62 SZ Telč, inv. č. T-06549a.

63 SZ Telč, inv. č. T-06553a.

64 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 54, inv. č. 429, jmenování Leopolda I. dobrovolným majorem vídeňského měšťanského pluku.

u samotného Napoleona, kterému se osobně zaručil za bezpečnost ve městě.⁶⁵ Dne 7. října 1808 byl v hodnosti Hauptmanna jmenován velitelem III. vídeňského batalionu.⁶⁶

Recte et fortiter. Toto motto je v souvislosti s hraběcím erbem Podstatských-Lichtensteinů vyobrazeno na pečetním typáři z majetku Leopolda I.,⁶⁷ uloženém v depozitáři, který je vlastně bustou císaře Františka I., v jehož službách hrabě bojoval. Pod praporem s habsburským orlem se Leopold I. zúčastnil bojů u Aspernu. Zmíněný prapor je dodnes součástí mobiliárního fondu a v minulosti byl adjustován v zámecké kapli.⁶⁸ Snad až do roku 1864 zůstával prapor v majetku brněnského pluku č. 8, kdy jej měl do svého majetku získat Leopold III. Podstatsky-Lichtenstein. Po zestátnění zámku a následném vyklizení kaple byl prapor uložen v zámeckém depozitáři. V rámci projektu IROP je prapor restaurován a bude návštěvníkům prezentován v nově vzniklém instalovaném depozitáři.

Přírodovědné sbírky z majetku hraběte Leopolda III. Podstatského-Lichtensteina

Mimo dvorní kariéru a správu rodového majetku se Leopold III. věnoval i soukromým aktivitám. Za zásadní lze považovat lov. Hrabě byl vášnivým lovcem, o čemž vypovídají dobové fotografie a počet loveckých trofejí na zámku v Telči, kterých je dochováno více jak 500 kusů. Ne všechny ovšem ulovil sám Leopold III. Hrabě svůj zájem o přírodu, který podnítil v mládí jeho učitel Covacig, projevil při správě přírodovědné sbírky na Telči, kterou lze rozdělit do tří základních částí: sbírka ornitologická, mineralogická a konchologická. Na přelomu 19. a 20. století byly tyto předměty uchovávané v tzv. Museu, dnešní Zbrojnici. Sbírkové byly využívány i pro výuku zaměstnanců lesní správy. Proto zmíněnou kolekci doplňovaly řezby jednotlivými kmeny stromů, různé paroží a další přírodovědný materiál.⁶⁹

Ornitologická sbírka Podstatských čítá na 257 kusů preparátů, z čehož je zastoupeno 187 druhů ptactva. Pro srovnání, rozsáhlá dačická sbírka barona Friedricha Ferdinanda Dalberga, jenž byl přítelem Leopolda III., čítala úctyhodných 1 031 preparátů s 433 druhy ptactva.⁷⁰ Sbírká byla věnována jeho synem baronem Friedrichem Egbertem do muzea v Jihlavě. Přírodovědné sbírky rodiny Podstatských-Lichtensteinů však na Telči zůstaly ve své celistvosti tak, jak byly postupně utvářeny.

Daleko rozsáhlejší je sbírka minerálů, která čítá 2 915 sbírkových kusů, z nichž patrně drtivá většina pochází z koupě od Covaciga. Součástí mineralogické sbírky byl také dvoudílný rukopisný katalog všech exemplářů, jenž je uložen v zámecké knihovně.⁷¹ Dále byla pořízena sbírka lastur, která obsahuje více než 1 000 sbírkových kusů. V nezpracované části rodinného archivu v Brně se nalézá herbář z roku 1798. Zdáli byl součástí výše zmíněné koupě, nelze s jistotou říci. Další, významnější herbáře pocházejí z poloviny 19. století od již zmíněného Dr. Bruna Wohlmanna.

Sbírkotvorná činnost Leopolda III. Podstatského se promítala také do jeho aktivit v různých spolcích. Hrabě byl viceprezidentem zahradnického spolku ve Vídni, kde se mj. aktivně podílel na tvorbě výstav. Roku 1887 proběhla jarní výstava pod patronátem arcivévody Karla Ludvíka, jejímž předsedou byl právě Leopold III.⁷² Největší aktivitu však hrabě vyvíjel v ornitologickém spolku ve Vídni, jehož řádným členem byl od roku 1877.⁷³ Jeho činnost se neomezovala pouze na účast při spolkových setkáních, ale také na působení v nejrůznějších komisích, účasti na konferencích a tematických výstavách. Samozřejmostí byla také finanční podpora těchto organizací, které sdružovaly jak profesionální vědce, tak nadšené amatéry.

65 TIRAY, J., *Vlastivěda moravská*, s. 117–118.

66 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 54, inv. č. 427, písemnosti o činnosti Leopolda I. v zeměbraně.

67 SZ Telč, inv. č. T-00677.

68 SZ Telč, inv. č. T-01646.

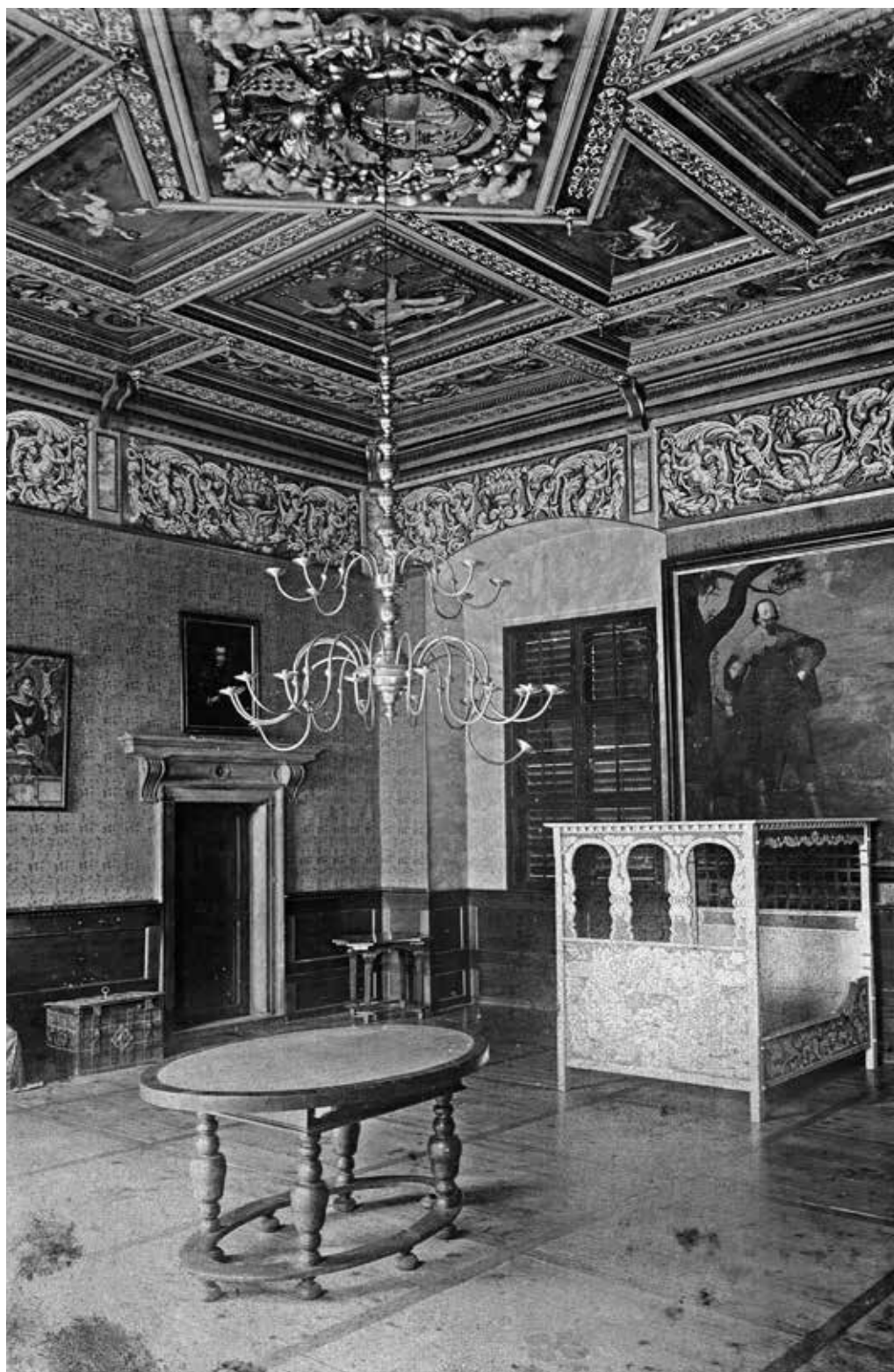
69 Národní archiv v Praze, Státní památková správa, dod. Telč, kart. 121, inv. č. 179, inventář zámku v Telči, 1948, s. 64.

70 DEMETER, Peter, *Ušlechtilá posedlost*, České Budějovice 2019, s. 29.

71 SZ Telč, knihovní fond, inv. č. 4338; 4339.

72 *Wiener illustrirte Garten-Zeitung*, Mai 1887, Jhrg. 12, S. 234.

73 *Mittheilungendes Ornithologischen Vereines in Wien*, Wien 1887, S. 63.



Obr. 7. Salon u Zlatého sálu dnes nazývaný jako Modrý sál, 1897, zdroj: knižní fond SZ Telč, inv. č. 4197/16, foto: správa SZ Telč



Obr. 8. Portrét Leopolda I. Podstatzkého v uniformě příslušníka legie arcivévody Karla, počátek 19. století, zdroj: mobiliární fond SZ Telč, inv. č. T-06553a, foto: Viktor Mašát

Zájem Podstatzkých o přírodu se odráží také v knihovním fondu zámku Telč. Z dochovaných knih lze usoudit, že vážný zájem o přírodniny měl již otec Leopolda III. Podstatzkého. Součástí koupě přírodnin od Covaciga byly totiž právě také knihy, například *Prodromus Systematis naturalis regni vegetabilis*⁷⁴ nebo *Regni vegetabilis Systema Naturale*⁷⁵ a další. Z období 1. třetiny 19. století pochází také kniha *Théorie élémentaire de la botanique*,⁷⁶ která přináší základy botaniky z pohledu klasifikace, popisu a studia rostlin. Zmíněný zájem o poznání přírody a jejích mechanismů po svém otci převzal i Leopold III. Není proto divu, že dále knihovnu rozšiřoval například o tisky, které souvisely s konchologií, tedy naukou o schránkách měkkýšů. Ty mohly být zakoupeny s úmyslem přesnějšího popsání části původní sbírky od vychovatele Covaciga.

Dalšími artefakty, které jsou v Telči k vidění, spjatými s přírodovědnou činností rodiny Podstatzkých-Lichtensteinů, jsou glóby. Tím nejstarším dochovaným je glóbus zemský z roku 1797, pocházející z Norimberku.⁷⁷ Další zemský glóbus německé proveniencie je datován do doby 1. třetiny 19. století.⁷⁸ Ve sbírkách lze nalézt také hvězdářský glóbus české proveniencí z roku 1824.⁷⁹ Poslední dva jmenované glóby byly součástí sbírky přírodnin zakoupené od vychovatele Covaciga. Nejmladší exemplář, zachycující opět planetu Zemi, pochází z Německa a je datován do poslední čtvrtiny 19. století.⁸⁰

Domov hraběte Leopolda III. Podstatzkého-Lichtensteina a jeho rodiny na Telči

Podrobnější prameny, které mohou pomoci nahlédnout a pochopit detailně soukromí Leopolda III. a jeho rodiny, bohužel chybí. Cenným zdrojem informací by pro nás byla korespondence, případně deníkové záznamy. Nic z toho se bohužel zatím nepodařilo v nějaké významnější míře dohledat. Nej důležitějším svědectvím o životě rodiny na Telči tak zůstávají četná fotografická alba, která jsou dochována v knihovním fondu zámku,

74 SZ Telč, knihovní fond, inv. č. 4347–4357.

75 SZ Telč, knihovní fond, inv. č. 4223.

76 SZ Telč, knihovní fond, inv. č. 4326.

77 SZ Telč, inv. č. T-04812.

78 SZ Telč, inv. č. T-06449.

79 SZ Telč, inv. č. T-06450.

80 SZ Telč, inv. č. T-04811.



Obr. 9. Pohled do zámecké kaple, v horní části u klenby je zavěšený prapor legie arcivévody Karla, 1897, zdroj: knižní fond SZ Telč, inv. č. 4197/17, foto: správa SZ Telč

a sbírkové předměty, které, ač němé, mohou poskytnout plastický obraz o jejich majitelích. Četné fotografie pořídila druhá manželka Leopolda III. Nicolasina Thun-Hohenstein. Díky její vášni a citu pro fotografii jsme schopni alespoň částečně nahlédnout do soukromí rodiny Podstatzkých-Lichtensteinů na zámcích v Telči nebo ve Veselíčku.⁸¹

81 Zámek Veselíčko sloužil rodině Podstatzkých-Lichtensteinů jako letní sídlo.

Vedle neformálních portrétů rodinných příslušníků jsou zastoupeny rovněž záběry z dovolených a návštěv, fotografie příbuzných nebo jedinečný soubor snímků zaměstnanců zámku v Telči, včetně přípisu jejich jmen. Samostatnou skupinou jsou fotografie zachycující exteriéry a interiéry telčského zámku, ze kterých jsou patrné funkce jednotlivých místností a jejich autentická podoba.

Leopold III. si byl plně vědom hodnoty, kterou v sobě telčský zámek ukrývá, a tak se postupně věnoval obnově původního rázu zámeckých budov. Místnosti, které svým vzhledem působily starobyle, byly upraveny a vybaveny tak, že získaly charakter jakéhosi rodového muzea. Mezi takové řadíme i místnosti v přízemí starého hradního paláce. Ještě v 19. století je dle dochovaných fotografií patrné, že část stavby využívalo služebnictvo. V dnešní tzv. Zbrojnici se nacházelo již zmíněné muzeum přírodnin. Protější zámecká kaple byla až na začátku 20. století vybavena základními liturgickými předměty, a patrně tak sloužila jako příležitostná modlitebna. Přízemní prostor označovaný jako klenotnice byl poté, co v roce 1904 prošel restaurováním ojedinělé interiérové sgrafitové výzdoby, vybaven mohutným stolem, na nějž bylo instalováno cínové nádobí a další stolové vybavení navozující dobu dávno minulou.⁸² Lze předpokládat, že se jedná o první snahy o zpřístupnění a prezentaci telčského zámku v jeho nejstarší části.

Mramorový sál, někdy nazývaný také Rytířský, byl vybaven zbrojí, jež byla v 19. století nově adjustována na figuríny. Stěny už v této době dekorovaly rozměrné obrazy Zachariáše z Hradce a jeho manželky Kateřiny z Valdštejna. Umístění těchto dvou obrazů je zcela tradiční, neboť jsou inventárně doloženy v této místnosti již v době Slavatů.⁸³ Dále se v místnosti nacházely portréty Perchty z Rožmberka a jejího manžela Jana z Lichtensteina. Alespoň takto byly Podstatzkými určeny a prezentovány.⁸⁴ Nejnovější výzkumy však tyto teze zpochybňují.⁸⁵ Zlatý sál, jehož stěny byly potaženy papírovými tapetami stejně jako v Rytířském sálu, byl vybaven galerií nositelů Řádu zlatého rouna, dále zrcadly na meziokenních pilířích a čalouněnými lavicemi pod okny a v čelech sálu, které sloužily k posezení při společenských událostech. V pozdější době se zde objevují portréty předků, císaře Leopolda I. a mnohé další.

Obecně lze říci, že stěny reprezentačních prostor byly dekorovány portréty členů rodin pánů z Hradce, Slavatů z Chlumu a Košumberka a samozřejmě Lichtenstein-Kastelkornů.⁸⁶ Součástí dobové instalace v hlavních sálech však nebyly portréty členů rodiny Podstatzkých-Lichtensteinů. Ty byly adjustovány v soukromých prostorách, případně hostinských pokojích.

Atmosféru rodového muzea doplňovaly čalouněné otomany s orientalizujícími přehozy, které dávaly možnost obdivovatelům rodových artefaktů chvíli spočinout a pokochat se.⁸⁷ K vidění zde byly obrazy dělení rúží nebo portréty Slavatů. Vyjma portrétů bychom například v Modrém sále našli i umění užité. Příkladem může být postel, jež bývala spojována s postavou Bílé paní. Její jméno neodmyslitelně patří k objektům v minulosti obývaným rodem Vítkovců, tedy také k Telči. Dnešní Císařský sál zdobila rozměrná plátna imitující nástěnné gobelíny a obraz znázorňující vyhození Viléma Slavaty a jeho druhů z oken Pražského hradu v roce 1618. Takto prezentovaný zámek, jak jej popisuje Beringer ve své knize, se pak dále proměňoval v poměrně krátkém časovém sledu. Nicméně využití místností a jejich funkce zůstaly vesměs zachovány, a to až do vypuknutí I. světové války.⁸⁸

Dědictví po otci Leopolda III. zahrnovalo také zámecké divadlo v Telči, které se po smrti Leopolda II. využívalo spíše výjimečně. Konání velkých společenských událostí na

82 Státní zámek Konopiště, inv. č. K-37325 – pohled do tzv. Schatzkammer (dnešní Hodovní síň).

83 Státní oblastní archiv Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, RA Slavatů, kart. 80, sign. IV. C 1, inv. č. 228, fol. 418.

84 V této době se na celé řadě rodinných portrétů objevují ve spodní části rámu mosazné štítky s označením daných osobností a případnými životopisnými daty.

85 BRAVERMANOVÁ, Milena, *Podoby a příběhy*, Kroměříž 2017, s. 62–63.

86 SZ Telč, knihovní fond, inv. č. 4197/11.

87 SZ Telč, knihovní fond, inv. č. 4197/06.

88 BERINGER, Jan – JANOŠEK, Jaroslav, *Město a panství Telč*, Telč 1891, s. 266–286.



Obr. 10. Leopold III. Podstatzky se svým nejvyšším lovčím, 90. léta 19. století, zdroj: knižní fond SZ Telč, inv. č. 4191/07, foto: správa SZ Telč

Telčí pozvolna v druhé polovině 19. století skončilo a společenský život, hudba a další kratochvíle se přesunuly do privátnější části zámku v severním křídle. Zámecký salon byl mj. vybaven klavírním křídlem. Veškeré teatriálie a notové zápisy byly v této době součástí knihovního fondu a uloženy v zámecké knihovně. Zvláštní místo mezi zámeckými prostorami zaujímá pohřební kaple Věch svatých. Ta svou výzdobou a náhrobkem jasně odkazuje k Zachariášovi z Hradce. Kaple byla plně vybavena a zařízena, byť se v ní pravidelné bohoslužby nekonaly. V roce 1891 požádal hrabě Leopold III. brněnského biskupa o povolení, aby zde mohla být sloužena denně jedna mše svatá.⁸⁹ Jedinečným artefaktem, který je uložen ve sbírkách telčského zámku a původně se v kapli nacházel, je již zmíněný armádní prapor z období koaličních válek. Prapor byl v kapli zavěšen jako připomínka působení hraběte Leopolda I. Podstatzkého u armády a vytvářel pandán k údajným pohřebním relikviím Zachariáše z Hradce. Ty tvoří přilbice, meč, štít a prapor.

Na historických fotografiích z knihovního fondu mohou prostory určené k reprezentaci působit v některých případech poněkud sterilně, naproti tomu pokoje soukromé se vyznačují zabydleným a přívětivým dojmem. Četný sedací nábytek a textilie ve společenských prostorách, jakými byla jídelna, knihovna a salon, navozují dojem luxusního, avšak pohodlného interiéru. Obytné pokoje byly vyzdobeny četnými portréty rodiny Podstatzkých-Lichtensteinů. V pánském pokoji byly na stěnách zavěšené lovecké trofeje, které poukazovaly na zálibu zdejšího majitele v lovu. Dámský pokoj byl naproti tomu vybaven porcelánem a nesčetným množstvím rodinných fotografií.

Pro všední život rodiny Podstatzkých-Lichtensteinů na Telči bylo zásadní služebnictvo, které bylo nedílnou součástí života na zámku. Loajalitu zaměstnanců a pevné pouto mezi služebnictvem a rodinou Podstatzkých ztvrdzuje již v první generaci této rodiny na Telči

89 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatzkých-Lichtenštejnů, kart. 58, inv. č. 518, povolení brněnského biskupa ke mši v kapli telčského zámku.



Obr. 11. Vrchní lesmistr Hermann Hevin de Navarre ve slavnostním stejnokroji, 90. léta 19. století, zdroj: soukromý majetek

Leopold I. Zaměstnanci zámku nechali hraběti v zadní části zámeckého parku postavit kamenný pomník. Citát z pomníku⁹⁰ doplňuje kantáta složená speciálně pro tuto událost.⁹¹ Leopold III. zaměstnával pro službu přímo na zámku odhadem třináct osob. Počet se bude lišit tím, kdo bude ještě počítán do úzkého kruhu zámeckého služebnictva a kdo nikoliv. Mezi zaměstnanci bychom našli podomka Tomana, komorníka Štěpána Štorcha, komornou Netti Štorchovou, uklízečku Lenču, kuchaře Luyho s kuchařkou, dále pomocnice, sestry Hermínu a Františku Arloti, které byly mimo jiné zdatné v šití, a mnohé další.⁹² Důležitou službu na zámku vykonával portýr, jímž byl v 90. letech 19. století pan Počánek. Byl to člověk, který vykonával funkci vrátného, ale zároveň uváděl hosty a pomáhal jim se zavazadly. Role portýra nabývala na důležitosti v případě nějaké významné společenské události. V tomto případě často přejímal funkci ceremoniáře a pomáhal celou událost organizovat. Tehdy portýr oblékal slavnostní livrej, z níž se dochovaly kalhoty, klobouk⁹³

90 „Urozenému hraběti Leopoldu Podstatsky-Lichtensteinovi postaveno toto k věčné památce úcty a vděčnosti. Hospodářská rada a veškeří úředníci spojeného velkostatku Telč.“

91 MZA Brno, fond G 263 Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů, kart. 54, inv. č. 431, kantáta složená k slavnostnímu odhalení pomníku v telčské zahradě roku 1806.

92 SZ Telč, knihovni fond, inv. č. 4184/10; 4184/17.

93 SZ Telč, inv. č. T-05283; T-05288.



Obr. 12. Komorník Štěpán Štorch s Netti Štorchovou, konec 19. století, zdroj: knižní fond SZ Telč, inv. č. 4182/04, foto: správa SZ Telč

a šerpa.⁹⁴ Součástí uniformy portýra byla i portýrská hůl. Vrchní část hole je zdobena erby rodiny Podstatzkých-Lichtensteinů a hraběcí korunou.⁹⁵ Bylo nutné, aby portýr řádně reprezentoval, zvláště když se jednalo o prvního člena služebnictva, kterého hosté spatřili. Dalšími důležitými zaměstnanci zámku byli nejvyšší lovčí Karel Faustus a vrchní lesmistr Hermann Hevin de Navarre. Ve sbírkách telčského zámku jsou zachovány dva bohaté bandalírové závěsy, které byly využívány při loveckých událostech.⁹⁶

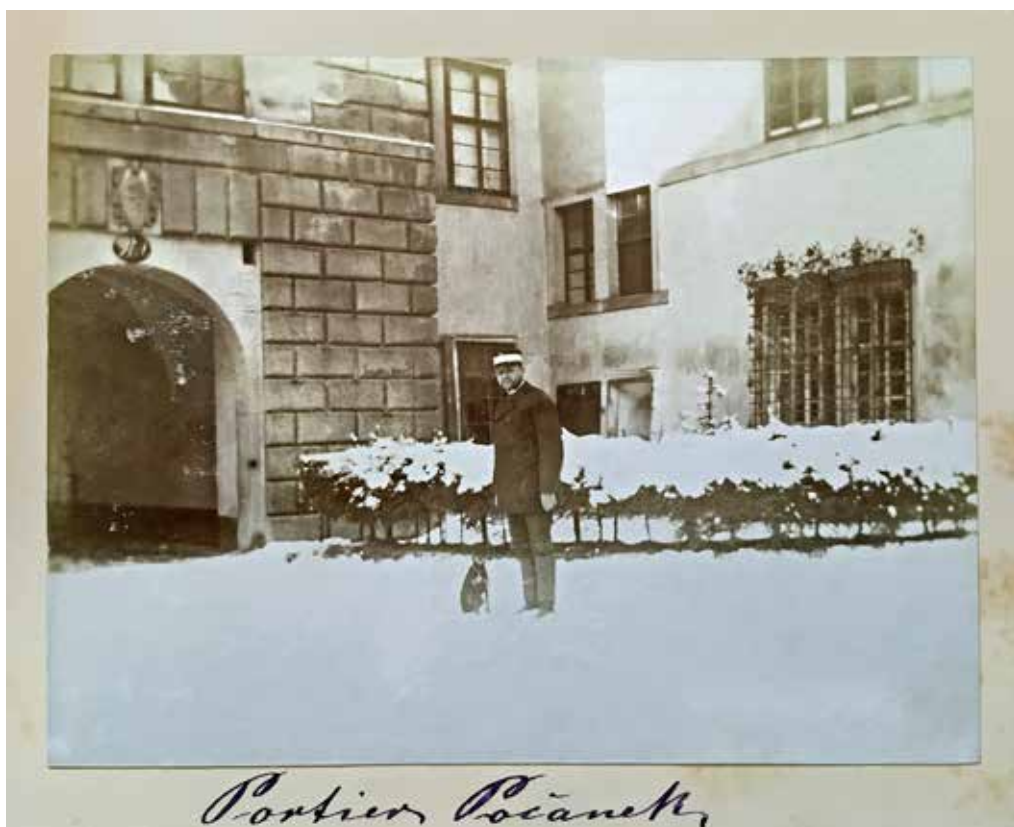
Nejčastějšími návštěvami na Telči byli rodinní příbuzní a přátelé, kteří navštěvovali důležité společenské události, zvláště lovy, kterými byly telčské revíry proslulé. Mezi hosty bychom našli jména nejbližších sousedů – Dalbergů a příbuzných Nostitzů, Paarů, Lobkowiczů, Thun-Hohensteinů a dalších. V průběhu 19. století se mezi vyššími vrstvami společnosti rozmohlo cestování, které se neomezovalo pouze na hranice monarchie. Tomuto fenoménu do jisté míry podlehl také Leopold III. a jeho rodina. V tuzemsku vyjma Roštejna a Veselíčka, které přináležely do rodinného majetku, navštěvovala rodina hlavně sídla příbuzných a přátel v Cholticích, Slatiňanech, Bechyni, Libicích, Velkých Heralticích a další místa v Čechách a na Moravě, včetně metropole českého království Prahy. Mezi často navštěvovaná místa patřila i Vídeň, neboť díky dlouholetému působení Leopolda III. u dvora byly cesty do hlavního města monarchie nevyhnutelné. Rodina zde vlastnila dům č. p. 815. Jedním z cílů vídeňských cest byly audience u císaře Františka Josefa I. Ostatní zahraniční cesty byly spjaty především s lázeňským pobytem a rekreací. Lázeňská střediska v rakouském Gasteinu⁹⁷ nebo chorvatské Opatiji, kde Leopold III. později také zemřel, tehdy poskytovala již ty nejlepší služby, a stávala se tak oblíbeným cílem návštěv příslušníků z řad nejvyšší aristokracie. Mezi další oblíbená místa patřilo

94 SZ Telč, inv. č. T-05309.

95 SZ Telč, inv. č. T-05281; T-05256 dracounový střapeč.

96 SZ Telč, inv. č. T-05307; T-05308.

97 SZ Telč, knihovní fond, inv. č. 4186/19.



Obr. 13. Portýr p. Počánek před vstupem na hlavní nádvoří, 1893, zdroj: knižní fond SZ Telč, inv. č. 4208/50, foto: správa SZ Telč

například Nizozemí, respektive Haag,⁹⁸ a také Švýcarsko.⁹⁹ To navštívili Leopold III. s manželkou Nicolasinou na jaře roku 1893 a na základě dochovaných fotografií lze usuzovat, že cesta byla iniciována především snahou o poznání tamních přírodních krás, které hraběnce Podstatské imponovaly.

Závěr

Hrabě Leopold III. Podstatsky a jeho doba je natolik obsáhlou problematikou, že jedna studie není schopna postihnout všechny aspekty jeho života. Text se tak zaměřuje zejména na jeho osobní život, dvorskou kariéru a sbírkotvornou činnost. Právě tyto aktivity jsou pro dnešní mobiliární fond telčského zámku zásadní, přitom se jim doposud dostalo jen málo pozornosti. A to i přesto, že se může jednat o klíč k současné prezentaci objektu. Stávající podoba zámeckých expozic nabízí pouze omezenou autenticitu prostor. Cenné a výjimečné předměty, které byly v Telči soustředěny, přitom vytvářely z tohoto zámku klenotnici, v níž byl uchováván odkaz jednotlivých urozených předků. Tak jako je architektura zámku spjata především s osobou Zachariáše z Hradce, dochovaný mobiliář a ráz místností konvenuje dobře, kdy zámek obýval Leopold III. Podstatsky a jeho potomci. Je třeba mít také na paměti, že generace šlechtických majitelů telčského zámku si plně uvědomovaly odkaz, který v Telči Zachariáš z Hradce zanechal. Právě o to více se snažily upozornit na rodinnou kontinuitu s osobnostmi z řad pánů z Hradce.

Současné poznání osudů poslední šlechtické rodiny na Telči je, ať se to možná tak nejeví, stále na začátku. Možná z tohoto důvodu nedošlo prozatím k systematictějšímu

⁹⁸ SZ Telč, knižní fond, inv. č. 4186/10.

⁹⁹ SZ Telč, knižní fond, inv. č. 4208/01.



Obr. 14. Portýrská hůl, detail, 19. století, správa SZ Telč, zdroj: mobiliární fond SZ Telč, inv. č. T-05281, foto: Viktor Mašát

propojení fragmentů informací, které o rodině máme, se sbírkovými předměty z telčského zámku. Teprve dlouhodobé studium této památky a života, který se v ní odehrával, nám může pomoci v interpretaci a pochopení reprezentační a memoriální funkce zámku v celé jeho komplexnosti. V případě prezentace interiérů zámku můžeme navázat na tradici Podstatzkých-Lichtensteinů na Telči, a dále tak citlivě obohacovat toto „rodové muzeum“ o nově získané materiály. Příběhy, které v sobě archivní materiály či dochované artefakty uchovávají často už po staletí, jsou svým významem nedocenitelné. Jedná se totiž o jedno z mála médií, pomocí kterého jsme schopni blíže poznat obyvatele tohoto starobylého domu, jehož dnešní význam daleko přesahuje hranice našeho státu. A před námi tak stojí úkol, jak skrze mladší generace majitelů zámku v Telči interpretovat a prezentovat dědictví nejen hmotné, ale také myšlenkové nebo hodnotové, jehož kořeny sahají hluboko do 16. století a vytvářejí tak souvislý příběh trvající více jak půl tisíciletí.

Summary

Count Leopold Felix Meinrad Karl Graf Podstatzky von Liechtenstein-Castelcorn and his era is such a vast subject that it is impossible to cover all aspects of his life in one study. The text focuses mainly on his personal life, court career and collecting activities. It is these activities that are crucial to the present-day furniture collection of the Telč Chateau, yet they have received little attention so far. This is despite the fact that they may be the key to the current presentation of the building. The current form of the chateau's exhibitions offers only limited authenticity of the spaces. The precious and exceptional objects that were concentrated in Telč made the chateau a treasure chest in which the legacy of individual noble ancestors was preserved. Just as the architecture of the chateau is primarily associated with the person of Zacharias of Hradec, the preserved furnishings and the character of the rooms are consistent with the time when the chateau was occupied by the *Count Leopold Felix Meinrad Karl Graf Podstatzky von Liechtenstein-Castelcorn* and his descendants. It should also be remembered that generations of noble owners of the Telč Chateau were fully aware of the legacy that Zacharias of Hradec left in Telč. They were all the more eager to draw attention to the family continuity with the personalities of the Lords of Hradec.

The current knowledge of the fate of the last noble family in Telč is, although it may not seem so, still at the beginning. It is perhaps for this reason, that the fragments of information we have about the family have not yet been systematically connected with the collection objects from the Telč Chateau. Only a long-term study of this site and the life that took place there, can help us to interpret and understand the representational and memorial function of the chateau in all its complexity. In the case of the presentation of the interiors of the chateau, the tradition of the Podstatzky-Liechtenstein family in Telč can be continued and this “family museum” can be thus sensitively enriched with newly acquired materials. The stories that archival materials or preserved artefacts have often preserved for centuries are invaluable in their significance. Indeed, it is one of the few mediums through which we are able to get to know the inhabitants of this ancient house more closely, their significance going far beyond the borders of our state. We are thus faced with the task of interpreting and presenting, through the younger generations of the owners of the Telč Chateau, a heritage not only material, but also in terms of ideas and values, whose roots go back deep into the 16th century, creating a coherent story that spans more than half a millennium.

Prameny a literatura

Archivní a sbírkové fondy

Moravský zemský archiv v Brně

Fond: Rodinný archiv Podstatských-Lichtenštejnů Telč (1530–1945)

Státní oblastní archiv v Třeboni

Fond: Rodinný archiv Slavatů z Chlumu a Košumberka, Jindřichův Hradec (1381–1916)

Národní archiv v Praze

Fond: Státní památková správa, Praha (1953–1958)

Literatura a vydané prameny

BERINGER, Jan – JANOUŠEK, Jaroslav, *Město a panství Telč*, Telč 1891.

BRAVERMANOVÁ, Milena, *Podoby a příběhy*, Kroměříž 2017.

Das Vaterland, 1902, Nr. 54.

DE SALLES, Félix de Salles, *Annales de l'Ordre de Malte*, Wien 1889.

DEMETER, Peter, *Ušlechtilá posedlost*, České Budějovice 2019.

Die Presse, 1881, Nr. 35.

DRDÁČKÝ, Miloš (ed.), *Dějiny Telče v díle místních historiků*, Telč 2004.

DUDÍK, Beda Dudík, *Chronik der Stadt Olmütz über die Jahre 1619 und 1620*, Brno 1851.

Fremden Blatt, 1862, Nr. 153.

Hof- und Staats- Schematismus des österreichischen Kaiserthums, Wien 1812.

INDROVÁ, Martina – TOBIÁŠKOVÁ, Irena (edd.), *Procházka panstvím Telč*, Telč 2016.

INDROVÁ, Martina – TOBIÁŠKOVÁ, Irena (edd.), *Telč v průběhu staletí*, Telč 2017.

Jahrbuch des k.u.k. auswärtigen Dienstes, Wien 1897.

Kämmerer-Almanach, Wien 1903.

KNOZ, Tomáš – DVOŘÁK, Jan (edd.), *Šlechta v proměnách věků*, Brno 2011.

KOLÁČNÝ, Ivan, *Řády a vyznamenání Habsburské monarchie*, Praha 2006.

KONEČNÝ, Michal – CERMAN, Ivo, *Tváře osvícenství*, Kroměříž 2021.

KONEČNÝ, Michal (ed.), *Na věčnou paměť, pro slávu a vážnost: renesanční aristokratická sídla v Čechách a na Moravě ve správě Národního památkového ústavu*, Kroměříž 2017.

KUGLER, Georg J. – KURZEL-RUNTSCHNEIDER, Monica, *Des Kaisers teure Kleider: Festroben und Ornate, Hofuniformen und Livreen vom frühen 18. Jahrhundert bis 1918*, Wien 2000.

LUKÁŠOVÁ, Eva, *Zámecké interiéry: pohledy do aristokratických sídel od časů renesance do doby první poloviny 19. století*, Praha 2015.

MALÍŘ, Jiří a kol., *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861–1918*, Brno 2012.

Mittheilungendes Ornithologischen Vereines in Wien, Wien 1887.

ORTNER, Christian M. – LUDWIGSTORFF, Georg, *Österreichs Orden und Ehrenzeichen: Die kaiserlich-königlichen Orden bis 1918*, Teil I, Band 1 und 2, Wien 2017.

ORTNER, M. Christian – LUDWIGSTORFF, Georg, *Österreichs Orden und Ehrenzeichen: Die kaiserlich-königlichen staatlichen Auszeichnungen, Ehrenzeichen, Medaillen etc. bis 1918*, Teil II, Band 1 und 2, Wien 2019.

PILNÁČEK, Josef, *Genealogie der Familie Podstatzky von Prusinowitz*, 2. vydání, Wien 1936.

RITTER, Ludwig, *Die Kaiserliche Hof-Musikkapelle in Wien von 1543–1867*, Wien 1869.

Scematismo dell'imperiale regio litorale Austriaco-Illirico, Trieste 1831.

TIRAY, Jan, *Vlastivěda moravská. II, Místopis Moravy, Díl IV. Místopisu, Jihlavský kraj. Č 64, Telecký okres*, DVORSKÝ, František (ed.), Brno 1913.

Wiener Illustrierte Garten-Zeitung, 1887, Jhrg. 12.

Wiener Theater-Zeitung, 1834, Nr. 50.

WINKELHOFER, Martina, *Viribus unitis: císař a jeho dvůr. Nový pohled na Františka Josefa*, Praha 2011.

Internetové zdroje

NEILREICH, August, *Gesichte der Botanik in Nieder-Oesterreich*, dostupné online:

https://www.zobodat.at/pdf/VZBG_5_0023-0076.pdf [21. 08. 2019].

Ing. Roman Dáňa (nar. 1992)

Národní památkový ústav, správa státního zámku Červená Lhota

dana.roman@npu.cz

ORCID-ID: 0009-0008-3892-8396

Vystudoval management památkových objektů na Vysoké škole ekonomické v Praze. Od roku 2012 působí v Národním památkovém ústavu. Zabývá se historií 18. a 19. století v kontextu působení aristokratů ve službách diplomacie a armády u habsburského dvora či církevních řádů.